

Θέλω να πω όλο το Βόσπορο! 35 χρόνια Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος

Οικουμενικό Πατριαρχείο / Μητροπόλεις Οικουμενικού Θρόνου

• Του Σεβ. Μητροπολίτου Σουηδίας κ. Κλεόπα

«Τα πνεύματα επιστρέφουν τις νύχτες
φωτάκια από αλύτρωτες ψυχές.

Κι αν δεις εκεί ψηλά στις πολεμίστρες
θα δεις να σε κοιτάζουνε μορφές.

Και τότε ένα παράπονο σε παίρνει
και στα καντούνια μέσα σε γυρνά.

Η Πόλη μια παλιά αγαπημένη
που συναντάς σε ξένη αγκαλιά.

Θέλω να πω όλο το Βόσπορο.

Αλλάζουμε εντός μου τα σύνορα του κόσμου.

Την βρήκα στις στροφές των ποιημάτων
με τις βαριές χανούμισσες να ζει.

Και ρίχνω μες στο στόμα των αρμάτων
την κούφια μου αλήθεια τη μισή.

Θέλω να πω όλο το Βόσπορο.

Αλλάζουμε εντός μου τα σύνορα του κόσμου.»

Ο «Βόσπορος» του Νίκου Ζούδιαρη δεν είναι απλώς ένα τραγούδι μνήμης· είναι ένας ποιητικός τόπος όπου η ιστορία επιστρέφει τη νύχτα, όχι για να εκδικηθεί, αλλά για να ζητήσει αναγνώριση.

Ο «Βόσπορος» δεν περιγράφει απλώς έναν τόπο· αρθρώνει μια θεολογία της μνήμης. Είναι το πέρασμα όπου ιστορία, πίστη και ταυτότητα συνυπάρχουν.

Ο «Βόσπορος» δεν είναι γεωγραφικός τόπος· είναι μεταφυσικό πέρασμα, όριο ανάμεσα σε χρόνους, μνήμες και ταυτότητες.

Τα «πνεύματα» και τα «φωτάκια από αλύτρωτες ψυχές» δεν στοιχειώνουν την Πόλη με τρόμο, αλλά με ευθύνη. Η Κωνσταντινούπολη παρουσιάζεται ως παλιά αγαπημένη, επειδή εξακολουθεί να μας ορίζει και η συνάντηση μαζί της γεννά σιωπηλή ωριμότητα.

Οι «πολεμίστρες» και οι «μορφές που σε κοιτάζουνε» μετατρέπουν τον περιπατητή σε μάρτυρα. Η Κωνσταντινούπολη δεν προσφέρεται ως τουριστικό τοπίο, αλλά ως ηθική δοκιμασία: όποιος την αντικρίζει, προτρέπεται να αναμετρηθεί με το παρελθόν.

Οι στίχοι «Θέλω να πω όλο το Βόσπορο / Αλλάζουμε εντός μου τα σύνορα του κόσμου», εκφράζουν μια μυσταγωγική επιθυμία αφομοίωσης. Το «να πω» δεν είναι κατανάλωση· είναι κοινωνία, μετοχή.

Ο Βόσπορος γίνεται πνευματικό υγρό που διαλύει σύνορα – όχι πολιτικά, αλλά υπαρξιακά. Ο άνθρωπος μεταβάλλεται εσωτερικά, καθώς η Ιστορία περνά μέσα του, για να τον αλλάξει, να τον καταστήσει ικανό να αντέξει το βάρος της μνήμης.

Ο Βόσπορος, ως φυσικό και συμβολικό πέρασμα, γίνεται το όριο όπου μετακινούνται, όχι τα σύνορα των κρατών, αλλά «τα σύνορα του κόσμου εντός

μας».

Αυτήν ακριβώς την στάση της σιωπηλής αντοχής και της μεταμορφωτικής μαρτυρίας, ενσαρκώνει εδώ και τριάντα πέντε χρόνια η Α. Θ. Παναγιώτης, ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος.

Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος είναι, κατ' ουσίαν, ζωντανή γέφυρα, όπως ο Βόσπορος του ποιήματος.

Όπως ο Βόσπορος ενώνει ηπείρους, χωρίς να ανήκει ολοκληρωτικά σε καμία, έτσι κι η Πατριαρχία του Βαρθολομαίου κινήθηκε ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση, παράδοση και ανανέωση, πίστη και παγκόσμια ευθύνη, χωρίς να ακυρώσει καμία από τις δύο όχθες.

Η Πατριαρχία του δεν υπήρξε ποτέ διαχείριση ενός παρελθόντος που χάνεται, αλλά διακονία ενός παρόντος που δοκιμάζεται και ενός μέλλοντος που ζητεί θεμέλια.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο, υπό την καθοδήγησή του, κατέστη παγκόσμιος συνομιλητής, όχι επειδή αναζήτησε ρόλο, αλλά επειδή αρνήθηκε να περιορίσει την Ορθοδοξία σε γεωγραφικά ή εθνοτικά όρια.

Στον Διαχριστιανικό και Διαθρησκευτικό διάλογο, στην υπεράσπιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, στην παρέμβαση υπέρ της ειρήνης και της συμφιλίωσης, η φωνή της Κωνσταντινουπόλεως ακούγεται καθαρή και αναγνωρίσιμη.

Ιδίως στον τομέα της προστασίας της κτίσεως, η μαρτυρία του Πατριάρχη ανέδειξε ότι η οικολογία δεν είναι ιδεολογία, αλλά θεολογία· ότι η καταστροφή του κόσμου δεν αποτελεί απλώς περιβαλλοντικό ζήτημα, αλλά πνευματικό τραύμα, ρήξη της ευχαριστιακής σχέσης του ανθρώπου με το δώρο της ζωής.

Η περιβαλλοντική πρωτοπορία και μαρτυρία του Πατριάρχη Βαρθολομαίου, που του χάρισε διεθνώς τον χαρακτηρισμό «Πράσινος Πατριάρχης», δεν συνιστά παρέκκλιση από την παράδοση, αλλά επιστροφή στον πυρήνα της.

Η κτίση δεν είναι ουδέτερη ύλη· είναι δώρο Θεού. Η καταστροφή της συνιστά, όχι απλώς οικολογικό, αλλά πνευματικό πρόβλημα, αμαρτία!

Η κτίση, επίσης, όπως και η ιστορία της Πόλης στο ποίημα, δεν είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης, αλλά χώρος ιερής σχέσης.

Η παρουσία του Πατριάρχη Βαρθολομαίου σε διεθνή συνέδρια, πανεπιστήμια, οργανισμούς και διεθνή οικολογικά sympόσια κατέδειξε ότι η Ορθοδοξία διαθέτει

συνεκτική θεολογία της οικολογίας, θεμελιωμένη στην ασκητική εγκράτεια και την ευχαριστιακή σχέση με τον κόσμο και κατέστησε το Πατριαρχείο παγκόσμιο συνομιλητή, χωρίς να αλλοιώσει ούτε κατ' ελάχιστον την εκκλησιολογική του ταυτότητα. Αντιθέτως, την κατέστησε ορατή και σεβαστή.

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά, στο πλαίσιο αυτό, η επανίδρυση και επαναδραστηριοποίηση ιστορικών Ιερών Μητροπόλεων του Οικουμενικού Θρόνου, σε τόπους όπου η μνήμη κινδύνευε να μεταβληθεί σε ερείπιο.

Η πράξη αυτή δεν υπήρξε διοικητική τυπικότητα. Ήταν εκκλησιολογική δήλωση: η Εκκλησία δεν εγκαταλείπει την Ιστορία, ακόμη κι όταν οι άνθρωποι απουσιάζουν. Οι Μητροπόλεις αυτές επανιδρύθηκαν για να μαρτυρήσουν ότι η Εκκλησία λειτουργεί με άλλα κριτήρια, αγιοπνευματικά, και όχι με όρους συγκυρίας.

Η Πρωτόθρονη Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως δήλωσε ότι δεν αποσύρεται από την Ιστορία όταν οι αριθμοί μικραίνουν, ούτε εγκαταλείπει τους τόπους επειδή σιώπησαν οι φωνές.

Αντιθέτως, μαρτυρεί ότι ο χρόνος της δεν ταυτίζεται με τον κοσμικό χρόνο και ότι η παρουσία της δεν μετριέται με στατιστικές, αλλά με πιστότητα.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος ανεδείχθη ως μία από τις μεγαλύτερες προσωπικότητες του 20ού και του 21ου αιώνα, όχι επειδή επέβαλε την φωνή του, αλλά επειδή την διέθεσε!

Ο Παναγιώτατος ανήκει σ' εκείνη την σπάνια κατηγορία προσωπικοτήτων, με παγκόσμια ακτινοβολία, που δεν ερμηνεύονται επαρκώς με πολιτικούς ή θεσμικούς όρους. Με απλά λόγια, της νεολαίας, είναι ένας Πατριάρχης «πολύ «προχώ», που υπαγορεύει στην ιστορία και προηγείται αυτής!

Όπως στον «Βόσπορο» «αλλάζουν εντός μας τα σύνορα του κόσμου», έτσι και η Πατριαρχία του μετατόπισε τα σύνορα της Εκκλησιαστικής παρουσίας, από το περιθώριο στο κέντρο του παγκόσμιου διαλόγου, από την εσωστρέφεια στην οικουμενικότητα, από την διαχείριση του παρελθόντος στην συνευθύνη για το μέλλον.

Σε μια εποχή όπου η ισχύς μετριέται με αριθμούς, κράτη και στρατούς, η Πατριαρχία του Βαρθολομαίου απέδειξε ότι υπάρχει και μια άλλη μορφή ηγεσίας: η ηθική αυθεντία χωρίς εξωτερική δύναμη. Από έναν Θρόνο ιστορικά πληγωμένο και σταυρωμένο, ανέδειξε την Ορθοδοξία σε παγκόσμιο συνομιλητή.

Η Πατριαρχική μαρτυρία δεν διεκδίκησε ποτέ την πληρότητα της απάντησης, αλλά

την γνησιότητα της στάσης.

Στάθηκε μέσα στην «αγκαλιά» της Πόλης, χωρίς φόβο, μετατρέποντας την δοκιμασία σε διακονία και την μνήμη σε ευθύνη.

Τριάντα πέντε σχεδόν χρόνια από της αναρρήσεώς του στον Οικουμενικό Θρόνο (22 Οκτωβρίου 1991), ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος δεν επιχείρησε να «ανακτήσει» την Πόλη· επέλεξε να την νοσηματοδοτήσει εκ νέου.

Δεν επιχείρησε να οικειοποιηθεί τον Βόσπορο της ιστορίας, αλλά να σταθεί επάνω του, όπως η Εκκλησία πράττει πάντοτε, ως γέφυρα, ως σημείο διάβασης.

Κι ίσως αυτό να είναι το βαθύτερο μήνυμα, τόσο του ποιήματος, όσο και της Πατριαρχικής του πορείας: ότι τα σύνορα του κόσμου δεν αλλάζουν με ισχύ, αλλά με μεταμόρφωση συνείδησης, και ότι η αληθινή καθοδήγηση δεν κρατά το πηδάλιο για να κυριαρχήσει, αλλά για να οδηγήσει με ασφάλεια, μέσα στα δύσκολα περάσματα του καιρού.

Ο «Βόσπορος» του Ζούδιαρη και η Πατριαρχία του Βαρθολομαίου συναντώνται σε ένα σημείο: στην πεποίθηση ότι η ιστορία δεν θεραπεύεται με λήθη, αλλά με μεταμόρφωση.

Κι αν πράγματι «αλλάζουν εντός μας τα σύνορα του κόσμου», αυτό οφείλεται σε προσωπικότητες που, όπως ο Οικουμενικός Πατριάρχης, επέλεξαν να υπηρετήσουν, όχι την ισχύ, αλλά το πραγματικό, Χριστοκεντρικό, νόημα της ζωής και τον ίδιο τον άνθρωπο.

Στα 35 χρόνια της Πατριαρχίας του, ο Βαρθολομαίος στάθηκε με σταθερότητα, μαρτυρία και πνευματική αξιοπρέπεια.

Έτσι, η Κωνσταντινούπολη παραμένει, όχι απλώς τόπος μνήμης, αλλά κέντρο ευθύνης κι ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος παραμένει φρουρός μνήμης και αρχιτέκτονας μέλλοντος!